

Penguin
Random
House

Oorspronkelijke titel: DK Eyewitness Travel Guides – Milan & the Lakes

© 2017 Oorspronkelijke uitgave: Dorling Kindersley Limited, Londen

A Penguin Random House Company

© 2018 Nederlandstalige uitgave:

Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv.,

Houten

www.capitool.nl

www.unieboekspectrum.nl

Capitool maakt deel uit van

Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv.,

Postbus 97 3990 DB Houten

Auteur: Monica Torri

Boekverzorging: *Redactie*, Amsterdam

Vertaling: Jacqueline Toscani en Marten van der Kraats

Bewerking: Gerard M.L. Harmans

Omslag: Zilverster Media, Annelies Dollekamp

Alles is in het werk gesteld om ervoor te zorgen dat de informatie in dit boek bij het ter perse gaan zoveel mogelijk is bijgewerkt. Gegevens zoals telefoonnummers, openingstijden, prijzen, exposities en reisinformatie zijn echter aan veranderingen onderhevig. De uitgever is niet aansprakelijk voor consequenties die voortvloeien uit het gebruik van dit boek.

ISBN: 978 90 003 4199 3

NUR: 512

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 Auteurswet 1912, juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB, Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken dient men zich tot de uitgever te wenden.

De informatie in deze

Capitool Reisgids wordt regelmatig gecontroleerd.

Alles is in het werk gesteld om ervoor te zorgen dat de informatie in dit boek bij het ter persegaan zoveel mogelijk is bijgewerkt. Gegevens zoals telefoonnummers, websites, openingstijden, prijzen, exposities en reisinformatie zijn echter aan veranderingen onderhevig. Het kan dus zijn dat u ter plekke een andere situatie aantreft dan in deze gids staat beschreven. De uitgever is op geen enkele manier aansprakelijk voor consequenties die voortvloeien uit het gebruik van dit boek.

Inhoud

Hoe gebruikt u
deze gids **6**

Beeld door Fontana,
Cimitero Monumentale (blz. 120)

Inleiding op Milaan

Mooie dagen in
Milaan en het
merengebied **10**

Milaan in kaart
gebracht **14**

Geschiedenis
van Milaan **18**

Milaan in het kort **30**

Agenda van Milaan **38**

Galleria Vittorio Emanuele II (blz. 52),
geopend in 1867

Musicerende engelen door Aurelio Luini (16de eeuw) in de San Simpliciano (blz. 115)

Milaan van buurt tot buurt

Het oude stadshart **44**

Het schip van de Santa Maria delle Grazie
(blz. 73–75)

Milaan-Noordwest **62**

Milaan-Zuidwest **78**

Milaan-Zuidoost **94**

Milaan-Noordoost **106**

Twee wandelingen **126**

De Noord- Italiaanse meren

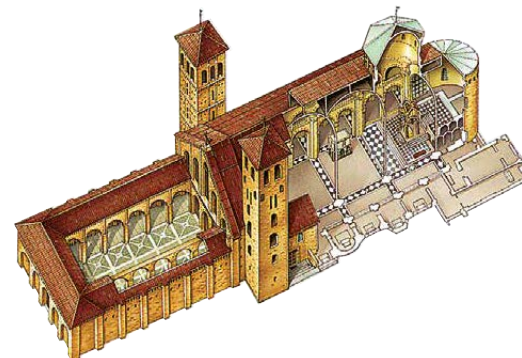
Inleiding op
de meren **132**

Lago Maggiore **136**

Comomeer **142**

Gardameer **148**

De kleinere meren
156

De Sant'Ambrogiobasiliek, uit de 4de eeuw (blz. 86–89)

Tips voor de reiziger

Accommodatie **160**

Restaurants **166**

Bars en cafés **182**

Winkelen **186**

Amusement **194**

Het schilderachtige Varenna aan het
Comomeer (blz. 142–143)

Wegwijs in Milaan

Praktische informatie
206

Reisinformatie
212

Stratengids **222**

Register **236**

Omslag, grote foto: het plaatsje Limone, aan de oever van het Gardameer

◀ Zicht op de Piazza Duomo vanaf de Duomo, Milaan

Hoogtepunten: musea

De musea van Milaan bezitten niet alleen kostbare kunstschaten, maar weerspiegelen ook de geschiedenis van de stad. De Pinacoteca di Brera werd gesticht op het hoogtepunt van de verlichting en de Ambrosiana bezit religieuze kunst gemaakt in opdracht van de familie Borromeo. De collecties van het Castello Sforzesco dateren uit de tijd van de Signorie, terwijl de Galleria d'Arte Moderna en het Museo dell'Ottocento zijn voortgekomen uit een recentere belangstelling van de overheid voor kunst. Het Museo Bagatti Valsecchi is net als het Museo Poldi Pezzoli in feite een particuliere verzameling.

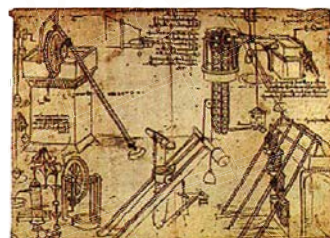
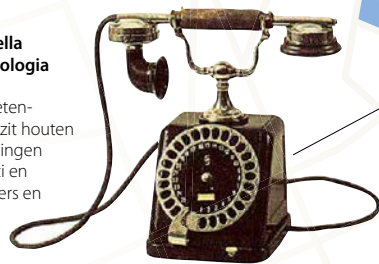

Musei del Castello

De musea in het Castello Sforzesco bezitten mooie collecties beelden, meubilair en toegepaste kunst. Er is ook een schilderijenafdeling met werken van bekende kunstenaars, waaronder deze *Madonna met Kind en Johannes de Doper als kind* door Correggio (blz. 66–69).

Museo Nazionale della Scienza e della Tecnologia Leonardo da Vinci

Het museum voor wetenschap en techniek bezit houten modellen van uitvindingen van Leonardo da Vinci en ook klokken, computers en communicatie- en transportmiddelen (blz. 90).

Pinacoteca Ambrosiana

Dit schilderijmuseum werd in de 17de eeuw gesticht door kardinaal Federico Borromeo om studenten van de kunstacademie van voorbeelden te voorzien. U vindt er werk van kunstenaars als Caravaggio en Rafaël (blz. 58–61). De Biblioteca Ambrosiana bezit onder andere de kostbare *Codex Atlanticus* van Leonardo da Vinci.

Pinacoteca di Brera

Dit is een van de grootste musea van Noord-Italië, met werk uit de 14de tot en met de 19de eeuw. Boven: *Pietà* door Giovanni Bellini (blz. 116–119).

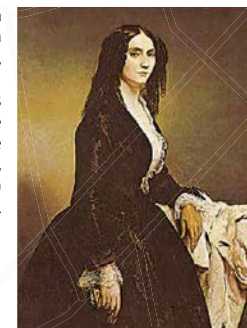

Museo Poldi Pezzoli

In dit fraaie woonhuis annex museum (blz. 110) vindt u behalve werk van Italiaanse kunstenaars ook dit *Portret van Maarten Luther* door Lucas Cranach.

Galleria d'Arte Moderna

Villa Belgioioso, de Galleria d'Arte Moderna (blz. 123), herbergt een aantal belangrijke collecties 19de-eeuwse Italiaanse kunst, de Vismaracollectie en de Grassicollectie. Rechts, *Matilda Juva Branca* (1851) door Francesco Hayez.

Museo Bagatti Valsecchi

Dit mooie voorbeeld van een particulier woonhuis uit de 19de eeuw herbergt 16de-eeuwse kunstnijverheid, meubels, wapens, ivoor, schilderijen en aardewerk (blz. 111).

Museo Teatrale alla Scala

Het Museo Teatrale is in 1913 gesticht en vertelt de geschiedenis van het operagebouw. Het herbergt een grote verzameling muziekinstrumenten, portretten en documenten gewijd aan de beste musici, van Giuseppe Verdi tot Arturo Toscanini (blz. 54).

Palazzo Reale

Het voormalige koninklijk paleis heeft een lange en voorname geschiedenis die onderverdeeld kan worden in vier periodes: neoklassiek, napoleontisch, de restauratie en de eenwording van Italië. Het weelderige interieur is een chique achtergrond voor de kunstexposities die hier plaatsvinden (blz. 56).

1 Duomo

De bouw van de Duomo begon in 1386 in opdracht van bisschop Antonio da Saluzzo. Hertog Gian Galeazzo Visconti nodigde Lombardische, Duitse en Franse architecten uit om op het werk toe te zien en stond erop dat zij Candogliamarmen gebruikten, dat werd vervoerd over de Naviglikanalen. De platen marmer werden voorzien van een zegel met de letters AUF (*ad usum fabricae*), zodat er geen invoerrechten hoefden te worden betaald. De kathedraal werd gewijd in 1418, maar pas voltooid onder Napoleon, die zich er tot koning van Italië liet kronen.

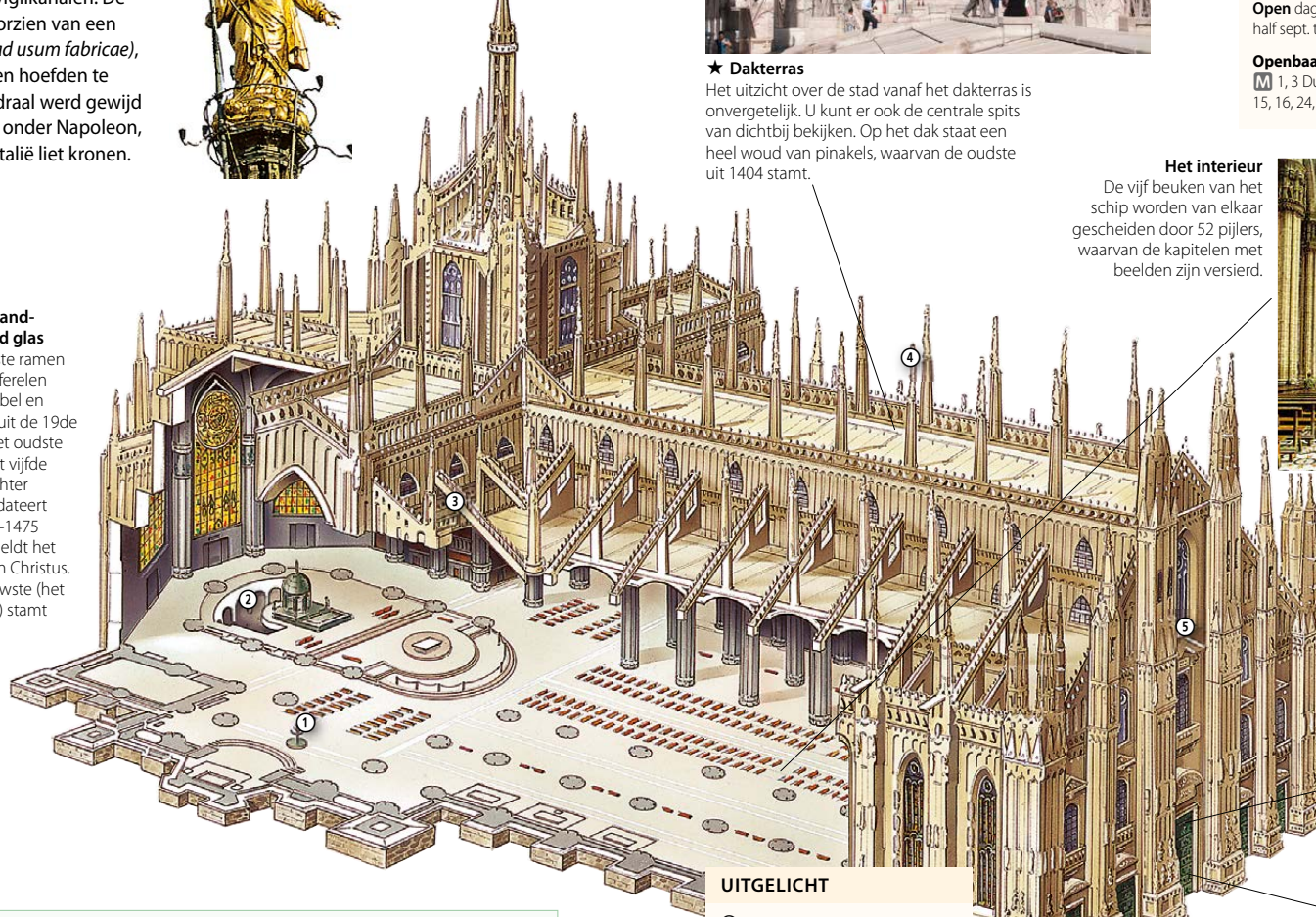
La Madonnina

Het ruim 4 m hoge vergulde Mariabeeld uit 1774 is gemaakt door Giuseppe Bini.

★ Gebrandschilderd glas

De meeste ramen tonen taferelen uit de Bijbel en dateren uit de 19de eeuw. Het oudste raam, het vijfde in de rechter zijbeuk, dateert uit 1470–1475 en verbeeldt het leven van Christus. Het nieuwste (het zevende) stamt uit 1988.

★ Dakterras

Het uitzicht over de stad vanaf het dakterras is onvergetelijk. U kunt er ook de centrale spits van dichtbij bekijken. Op het dak staat een heel woud van pinakels, waarvan de oudste uit 1404 stamt.

TIPS VOOR DE TOERIST

Praktische informatie

Piazza Duomo. **Kaart** 7 C1.

Tel. 02-72022656. **Open** dag. 8.00–19.00 uur. Museum

Open do–di 10.00–18.00 uur (do en za tot 22.00 uur). Baptistarium/opgraving **Open** dag. 9.00–18.00 uur. Dakterras

Open dag. 9.00–19.00 uur (mei–half sept. tot 22.00 uur).

Openbaar vervoer

M 1, 3 Duomo. 1, 2, 3, 12, 14, 15, 16, 24, 27.

Het interieur

De vijf beuken van het schip worden van elkaar gescheiden door 52 pijlers, waarvan de kapitelen met beelden zijn versierd.

Hoofdingang

De bouw van de kathedraal van Milaan

1386 De eerste steen wordt gelegd	1567 Pellegrino Tibaldi ("il Pellegrino") maakt een nieuw ontwerp voor het priesterkoor	1656 Carlo Buzzi gaat verder met de gevel in gotische stijl	1774 De Madonnina wordt op de hoogste spits gezet	1838–1865 De Bertini's vervaardigen de ramen in de apsis		
1300	1400	1500	1600	1700	1800	1900
1418 Paus Martinus V zegent het hoogaltaar in	1500 Centrale spits voltooid <i>Martinus V</i>	1617 Francesco Maria Richini begint het werk aan de gevel	1813 Gevel voltooid met gotische spitsen	1981–1984 Restauratie pijlers priesterkoor		

UITGELICHT

1 Trivulzio Candelabrum

De fantasierijke monsters en andere figuren op het voetstuk stellen de kunsten, ambachten en deugden voor.

2 Crypte

3 Luchtbogen

4 Ongeveer 3500 beelden verlenen dynamiek aan de immense Duomo. Ze zijn typisch middeleeuws en stellen heiligen, dieren en monsters voor.

5 Een plaquette vermeldt dat de Duomo is gewijd aan Maria's geboorte.

De deuren

De vijf deuren zijn gemaakt tussen 1840 en 1965. Rechts: *De geseling* door Ludovico Pogliaghi, een bronsreliëf op de centrale deur.

MILAAN-NOORDOOST

De stijlvolle Via Manzoni vormt het hart van het noordoostelijke deel van de stad, dat zich uitstrekt van de wijk Brera tot de Via Montenapoleone en de Corso Venezia. Brera staat bekend om zijn karakteristieke kronkelstraatjes, waarvan sommige nog hun 18de-eeuwse plaveisel hebben. In de modewijk rond de Via Montenapoleone liggen de boetieks van bekende modeontwer-

pers. Van de Piazza San Babila kunt u via de Corso Venezia met zijn adellijke palazzi naar de Giardini Pubblici en de Villa Reale wandelen, met de Galleria d'Arte Moderna. In het gebied achter de stadswallen, dat tot begin 19de eeuw onbebouwd was, vindt u de Cimitero Monumentale (begraafplaats), het Stazione Centrale (treinstation) en het Pirelli-gebouw, het hoogste bouwwerk van Milaan.

Bezienswaardigheden in het kort

Kerken

- 6 San Marco
- 10 Santa Maria del Carmine
- 11 San Simpliciano
- 12 Sant'Angelo
- 13 Santa Maria Incoronata

Straten, pleinen en historische gebouwen

- 1 Via Manzoni
- 5 Archi di Porta Nuova
- 9 Palazzo Cusani
- 16 Pirelligebouw
- 17 Stazione Centrale
- 18 Bastioni di Porta Venezia
- 23 Corso Venezia blz. 124–125

Musea

- 2 Museo Poldi Pezzoli
- 3 Museo Bagatti Valsecchi
- 4 Palazzo Morando – Costume Moda Immagine

- 7 Pinacoteca di Brera blz. 116–119

- 15 Hangar Bicocca
- 19 Planetarium
- 20 Museo di Storia Naturale
- 22 Villa Belgiojoso Galleria d'Arte Moderna

Tuinen en begraafplaats

- 8 Orto Botanico
- 14 Cimitero Monumentale
- 21 Giardini Pubblici

Restaurants blz. 173–175

- 1 10 Corso Como
- 2 Akropolis
- 3 Alla Cucina delle Langhe
- 4 Il Baretto al Baglioni
- 5 Bulgari
- 6 Café Verdi di Rosso Maria
- 7 Il Coriandolo
- 8 Da Gianni
- 9 Da Ilia
- 10 Giglio Rosso
- 11 Hong Kong
- 12 Joia
- 13 Lon Fon
- 14 Malavoglia
- 15 Nobu Armani
- 16 Obikà
- 17 Osteria La Piola
- 18 Osteria del Treno
- 19 Piccola Cucina
- 20 Princi
- 21 Rigolo
- 22 Serendib
- 23 Il Teatro
- 24 Tomoyoshi Endo
- 25 Trattoria Al Matarel

0 meter 600

Zie Stratengids, kaart 3 en 4

Gardameer

Het grootste meer van Italië werd uitgeslepen in de ijstijd. Het landschap is gevarieerd, met steile kliffen in het noorden en lagere heuvels in het zuiden, waar de mediterrane flora welig tiert. Door de eeuwen heen is het meer geprezen door Catullus, Dante en Goethe, en tegenwoordig is het een geliefde bestemming voor zowel luxe- als groepsvakanties. Het is hier ideaal surfen en zeilen, en er worden beroemde regatta's gehouden, zoals de Centomiglia.

2 ★ Desenzano del Garda
Dit is een van de levendigste plaatsen aan het Gardameer. De Romeinse villa, die werd gebouwd in de 4de eeuw en ontdekt in 1921, bevat nog een paar prachtige mozaïeken (foto hierboven).

7 Limone sul Garda
De rijkdom aan citrusbomen hier draagt er waarschijnlijk aan bij dat de mensen uit deze streek de langste levensverwachting hebben van Italië.

5 ★ Gardone Riviera
In dit vakantieoord ligt de villa Vittoriale degli Italiani, waar Gabriele D'Annunzio woonde van 1921 tot 1938. Het huis belichaamt de decadentie waarvan deze dichter en romanschrijver een belangrijke exponent was.

De kamers van Villa Bettoni in Bogliaco (1756) zijn verfraaid met fresco's, waaronder meesterwerken van Reni en Canaletto. Bij de villa ligt een tuin met een nymphaeum.

TIPS VOOR DE TOERIST

Praktische informatie

F Plaatselijke toeristenbureaus. Navigazione Lago di Garda (800-551801 (gratis))

W navlaghi.it

Openbaar vervoer

FS-lijn Milaan-Venetië (89-2021). **AP** Azienda Provinciale Trasporti di Verona (045-8057811) of Società Italiana Autoservizi (840-620001).

In Torbole, nu een surfparadijs, kwamen de Venetiaanse schepen die in 1440 de Visconti's versloegen bij elkaar na een tocht door de Val d'Adige.

Punta San Vigilio is genoemd naar de bisschop van Trente, die in de 4de eeuw het christendom naar deze streek bracht.

De hermitage van de camaldulenzers (16de eeuw), waar pas sinds 1993 vrouwelijke bezoekers worden toegelaten, biedt een panoramisch uitzicht.

Bezienswaardigheden in het kort

- 12 Bardolino en Lazise
- 2 Desenzano del Garda
- 11 Garda
- 14 Gardaland
- 5 Gardone Riviera
- 7 Limone sul Garda
- 9 Malcesine
- 13 Peschiera del Garda
- 8 Riva del Garda
- 4 Salò
- 1 Sirmione
- 10 Torri del Benaco
- 6 Toscolano Maderno
- 3 Valtènesi en San Felice del Benaco

10 Torri del Benaco
Dit kleine plaatsje, dat strategisch de toegang tot het noordelijke merengebied bewaakt, leeft van toerisme en visserij. De bevolking geniet al sinds de 15de eeuw visprivileges.

Verklaring van de symbolen zie achterflap

1 ★ Sirmione
In deze Romeinse villa, die zich uitstrekt over een groot gebied, heeft waarschijnlijk de Latijnse dichter Catullus gewoond. De villa is een van de indrukwekkendste Romeinse woonhuizen in Noord-Italië.

Verklaring

-- Veerroutes

0 kilometer 5